

Предмет: Українська література.

Тема: М.Вороний. Загальний огляд творчості поета.

Поезії: «Іванові Франкові», «Блакитна Панна», «Інфанта».

Основні терміни, основні поняття:

1. **Вірш** - елемент ритмічного мовлення у літературному творі, основна одиниця віршованого ритму.
2. **Символізм**- літературно-мистецький напрям кінця XIX — початку XX ст. Розвинувся в умовах кризи суспільства, передчуття майбутніх соціальних потрясінь. Для символізму характерні: інтерес до проблеми особистості, іносказання, орієнтація на ірраціональний бік слова — його звучання, ритм, які повинні були замінити точне значення слова.
3. **Основною рисою символізму** є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ.
4. **Засновником символізму** вважають французького поета Шарля Бодлера. **Послідовники символізму**: Поль Верлен, Артюр Рембо, Олександр Блок, Олександра Олесь, Микола вороний та інші.

Матеріал теми:

1. Загальний огляд творчості поета.

Перші поетичні твори написав ще навчаючись у Харківському реальному училищі. Друкуватися Вороний почав у 1893 р. (вірш «*Не журишь, дівчино*»). Публікувався у періодичних виданнях «*Зоря*», «*Літературно-науковий вісник*», «*Засів*», «*Дзвін*», «*Сяйво*», «*Рада*», в антологіях, збірниках, декламаторах початку 20 століття: «*Акорди*», «*Українська муза*», в альманахах «*Складка*», «*За красою*», «*Дубове листя*», «*На вічну пам'ять Котляревському*», «*Багаття*» та інших. 1899 року поет написав свій найвідоміший твір — поему «*Євшан-зілля*» про необхідність повернення людині історичної пам'яті, усвідомлення своєї національної приналежності. У 1901 р. в «*Літературно-науковому вістнику*» опублікував відкритий лист програмного характеру, де закликав письменників до участі в альманасі, «який змістом і формою міг би хоч трохи наблизитись до нових течій і напрямів сучасних літератур».

У виданому ним альманасі «*З-над хмар і долин*» (Одеса, 1903) поряд з модерними поезіями були представлені твори поетів, що гостро виступали проти декадансу, «чистого мистецтва» та інших течій у літературі і мистецтві, — І. Франка, П. Грабовського, Лесі Українки, М. Старицького, В. Самійленка та інших. Перша збірка Вороного «*Ліричні поезії*» вийшла 1911 р. у Києві. Вірші її були сповнені музикальності, свіжості образів. У наступній збірці «*В сяйві мрій*» (1913 р.) Вороний іде шляхом певної естетизації, самозамилування ліричного героя. Поезія Вороного дедалі глибшає змістом, порушує загальносвітові теми, філософські питання («*Мандрівні елегії*»). Він одним з перших вводить у лірику тему міста, переймає ряд традиційних мотивів європейської поезії, де протиставляється поетична одухотвореність і буденність, утверджує нестримне прагнення людини до краси, світла, осягнення космосу («*Ікар*», «*Сонячні хвилини*»), розкриває трагізм духовної самотності (цикл «*Осокорі*»). Орієнтована передусім на читача, вихованого на найкращих зразках світової літератури, поезія Вороного була, за висловом О. І. Білецького, «явище високої художньої цінності».

Творчість Вороного знаменує розрив з народницькою традицією, їй притаманна різноманітність метричних форм і строфічних побудов. Тяжіння до модернізму не перешкоджало Вороному писати твори, пройняті щирою любов'ю до народу, шаную до його найкращих синів («*Краю мій рідний*», «*Горами, горами*», «*Привид*», вірші, присвячені Т. Шевченкові, І. Франкові, М. Лисенкові). Водночас створює поезії, в яких висміює псевдопатріотизм («*Мерці*», «*Молодий патріот*», «*Старим патріотам*»). Вороному належить ряд мистецтвознавчих («*Пензлем і пером*») і театрознавчих розвідок («*Театральне мистецтво й український театр*», 1912; «*Театр і драма*», 1913), в яких він

виступає прихильником системи Станіславського; «*Михайло Щепкін*», 1913 р.; «*Український театр у Києві*», 1914 р.; «*Режисер*», 1925 р.; «*Драматична примадонна*», 1924 р. — про сценічну творчість відомої актриси Л. Ліницької. Вороний — автор ряду літературознавчих статей, театральних рецензій. У спадщині Вороного значне місце посідають переклади й переспіви з інших літератур.

Поетичні збірки: Ліричні поезії (1911)

В сьайві мрій (1913)

Євшан-зілля (1917)

За Україну! (1921)

2. Поезія: «Іванові Франкові»

Відповідь на його Посланіє

La poesie n'a pas la verite pour

objet, elle n'a qu'elle-meme.

Charles Baudelaire[1]

Ні, мій учителю і друже,

Про мене все це не байдуже.

Життя з його скаженим шалом,

З погонею за ідеалом,

З його стражданням і болінням

І невгамованим сумлінням,

Життя — се дві противні сили,

Що між собою в бій вступили.

Одна з них — велетень-гнобитель,

А друга — геній-визволитель;

Його двосічна гостра криця

Влучна, як з неба блискавиця;

Але і велетень могучий

В руці тримає меч блискучий?

Страшні, тяжкі його удари,

А ще страшніш таємні чари...

Як маю я його цуратись

Чи від ударів ухилятись?

О, ні! Я, взявши в руки зброю,

Іду за генієм до бою.

Рубаюсь з ворогом, співаю,

В піснях до бою закликаю

Всіх тих, що мляві, чи недужі,

Чи під укриттям сплять байдужі.

І знаю я, що замість плати

Мене чекають кари, страти...

Та чи ж грізний удар обуха

Там, де буяє творчість духа?

Одна хвилина раювання

Там відкупляє всі страждання.

Бо то чуття свободні, щирі

Бринять у святобливій лірі.

І прикро, як ураз зі мною

Стають, немовби теж до бою,

А справді для пихи своєї

З порожнім серцем фарисеї

І паперовими мечами

Вимахують над головами.

Хто кликав їх? Чого їм треба?
Чи хробакам потрібно неба?
Нехай ідуть всі ті нездари
На торговиці та базарії
Нікчемний крам, дрібні вигоди —
От їх найвищії клейноді
Але коли повсякчас битись,
То серце може озлобитись.
Охляти може, зачерствіти,
Зав'януть, як без сонця квіти.
Душа бажає скинуть пуга,
Що в їх здавен вона закута,
Бажає ширшого простору —
Схопитись і злетіти вгору,
Життя брудне, життя нікчемне
Забути і пізнати надземне.
Все неосяжне — охопити,
Незрозуміле — зрозуміти!
О, друже мій, то не дурниці.—
Всі ті щасливі небулиці
Про райських гурій, про нірвану,
Про землю ту обітовану.
Вони тягар життя скидають
І душу раєм надихають.
Чи все ж те розумом збагнути,
Що дасться серцеві відчуті?
І чи можливо без утрати
Свобідний творчий дух скувати?
І хто Поезію — царицю
Посміє кинуть у в'язницю?
Хто вкаже шлях їй чи напрямом,
Коли вона не зносить рамок?
В ній в с і краси кольори сяють,
В ній в с і чуття і змисли грають!..
До мене як горожанина
Ставляй вимоги — я людина.
А як поет — без перепони
Я стежу творчості закони;
З них повстають мої ідеї —
Найкращий скарб душі моєї.
Творю я їх не для шаноби;
Не руш, коли не до вподоби.
І ще скажу, мій славний друже,
Я не беру життя байдуже.
Високих дум святі скрижалі,
Всі наші радощі і жалі,
Всі ті боління і надії
І чарівливі гарні мрії, —
Все, що від тебе в серце впало,
Не загубилось, не пропало...
Моя девіза: йти за віком
І бути цілим чоловіком!

Аналіз вірша

Вірш написаний у формі послання, яке має конкретного адресата, але, безперечно, може бути адресоване й ширшій аудиторії. Розпочинається послання зверненням до І.Франка як до учителя й друга. Саме йому М.Вороний адресує власне розуміння завдань творчості. Цей вірш є своєрідною віршованою відповіддю на «Послання» І. Франка до поета-Вороного (яке вміщено у вступі до поеми «Лісова ідилія»). І.Франко вважав, що митець стає борцем і агітатором у годину соціальних катастроф, тому предметом його творчості мають бути соціальні конфлікти. Але ж він не відмовляється й від інших естетик світобачення, тричі підкреслюючи положення про щирість митця. Франко впевнений; що обмеження творчості тільки якимось одним принципом є глухим кутом для митця.

На початку поезії М.Вороний подає епіграф, узятий із творчості

Ш.Бодлера:«Предметом поезії є вона сама, а не дійсність». Поет наголошує, що життя йому не байдуже, але він розуміє, що життя має дві рівні сили, одна з яких «велетень-гнобитель» (уособлення сили інстинкту вирішувати суперечки кровопролиттям), а друга — «геній-визволитель» (духовна міць, яка повинна стати основою життя). Незаперечна заслуга М. Вороного в тому, що в цій поезії поет вперше ставить питання про необхідність позбавити літературу від «фарисеїв», тобто графоманів, які «стають, немовби теж до бою, А справді для пихи своєї з порожнім серцем фарисеї І паперовими мечами Вимахують над головами».

Погоджуючись із І.Франком у необхідності битися, М.Вороний водночас наголошує, що якщо повсякчас битись, то «серце може озлобитись». У запалі полеміки поет питає адресата:

«Чи все ж те розумом збагнути,

Що дасться серцеві відчутти?

І чи можливо без утрати

Свобідний творчий дух скувати?

І хто Поезію-царицю

Посміє кинуть у в'язницю?»

М. Вороний наголошує, що як поет він вільний у своєму виборі, адже творчість не знає перепон.

Виразником духовного є Поезія (тобто мистецтво в найширшому розумінні), тому вона повинна бути первинною. Поет покликаний доносити до загалу духовне. Митець переконаний, що людина і людство повинні постійно вдосконалюватися, що з часом духовні ідеали повинні стати пріоритетними.

У кінці поезії М. Вороний виголошує своє творче кредо: «Моя девіза: йти за віком І бути цілим чоловіком!». У цілому митець погоджується з опонентом у тому, що поет вільний обирати предмет творчості, аби тільки б його бачення було ширше. Тому М. Вороний «іде за віком» (тобто не відмовляється від важливості висвітлювати актуальні, злободенні проблеми суспільства), але найголовнішим для нього є при цьому зберегти свою «цілість», тобто внутрішню гармонію.

3.Поезія «Блакитна Панна».

Має крилами Весна

Запашна,

Лине вся в прозорих шатах,

У серпанках і блаватах...

Сяє усміхом примар

З-поза хмар,

Попелястих, пелехатих.

Ось вона вже крізь блакить

Майорить,
Довгождана, нездоланна...
Ось вона - Блакитна Панна!..
Гори, гай, луги, поля -
Вся земля
Їй виспівує: "Осанна!"

А вона, як мрія сну
Чарівна,
Сяє вродою святою,
Неземною чистотою,
Сміючись на пелюстках,
На квітках
Променистою росою.

І уже в душі моїй
В сяйві мрій
В'ються хмелем арабески,
Миготять камеї, фрески,
Гомонять-бринять пісні
Голосні
І сплітаються в гротески.

Аналіз вірша

Жанр: пейзажна лірика

Тема: оспівування весни

Художні тропи:

епітети: весна запашна, прозорих шатах, вродою святою, неземною чистотою, променистою росою;

метафори: сміючись на пелюстках, на квітках;

порівняння: а вона, як мрія сна чарівна;

анафора: має крилами Весна запашна;

Поряд зі звичними, традиційними у фольклорі та в літературі засобами виразності (весна запашна, чарівна, у прозорих шатах, у серпанках) **автор використовує біблійну урочисту лексику («Осанна!»),**

метафори («в душі моїй, в сяйві мрій в'ються хмелем арабески»),

мистецькі терміни (арабески, фрески, гротески).

Це надає творіві неповторне інтелектуально-мистецьке естетичне забарвлення.

4.Поезія «Інфанта»

Різьблю свій сон... От ніби вчора ми
Зійшлись,— і стріча та жива.
На землю тканками прозорими
Лягли осінні дерева.

Акордами проміннострунними
День хвилював і тихо гас.
Над килимами вогнелунними
Венера кинула алмаз.

У завивалі мрійнотканому
Дрімала синя далечинь,—

І от на обрії туманному
Замиготіла ваша тінь.

Дзвінкою чорною сільветою
Вона упала на емаль,
А поза нею вуалетою
Стелився попелястий жаль.

Ви йшли, як сон, як міф укоханий,
Що виринає з тьми століть.
Вітали вас — мій дух сполоханий,
Рум'яне сяйво і блакить.

Бриніли в серці домінантою
Чуття побожної хвали,
Коли величною інфантою
Ви поуз мене перейшли.

Ви усміхнулись яснозоряно
Холодним полиском очей,—
І я схилився упокорено,
Діткнутий лезом двох мечей.

Освячений, в солодкій муці я
Був по той бік добра і зла...
А наді мною Революція
В червоній заграві пливла.

Аналіз вірша

Вірш Вороного «**Інфанта**» ввійшов до поетичного циклу «Лілеї й рубін» (1907-1922).

У центрі твору — узагальнено-ідеалізований жіночий образ. Мотив захоплення красою жінки — наскрізний.

У цій поезії Вороний сміливо експериментує зі словом. **Неологізми** тут — ефективний засіб творення образності: «проміннострунними», «вогнелунними», «мрійнотканому». Справді, автор, поєднуючи колір і звук (промінь і струна; вогонь і луна), творить палітру свіжих, а головне — несподіваних відчуттів. І знову маємо справу із звуком, а ще — з кольором... їх теж треба розшифрувати, збагнути — це символи, які кожен читач пропускає через власну призму сприйняття:

Акордами проміннострунними

День хвилював і тихо гас.

Над килимами вогнелунними

Венера кинула алмаз.

Останні два рядки вірша звучать неждано, навіть прозаїчно: легкість, інтим, краса, акварель, рельєф, звук — і вже зовсім не очікувано...

А наді мною Революція

В червоній заграві пливла.

Дивовижний контраст. Так — із позицій сьогоденського дня, а сто років тому, в епоху неймовірних бурхливих перетворень, руйнації стереотипів, очікувань кращого, це був природний пасаж, данина моді (власне, такою була естетика доби соціальних перетворень).

Вірш "Інфанта" виразно виявляє вплив на Вороного тенденцій французького та російського символізму. Уже перший рядок наголошує на формі сну - переконує читача в

авторському намірі уникнути конкретики значення, вималювати абстрактно-умовний характер, створити узагальнено ідеалізований **образ вічної краси**.

Велична голуба барва - символ безмежності простору - домінує в кольоровій гамі вірша і увіразнює силует інфанти, здатної своєю появою викликати в серці ліричного героя чуття побожної хвали.

Сповнена цікавих неологізмів (промінострунними, мрійнотканному, вогнелунними, яснозоряно),

наповнена **новими лексичними значеннями** (дзвінкою чорною силуетою),

порівняннями (вуалею стелився),

метафоричними епітетами (попелястий жаль),

які разом витворюють блискучий взірець модерністської поезії.

Під текстом Вороной залишив напис: "Накидано 1907р. Викінчено 1922р." Ця авторська заувага пояснює особливість останнього катрена, в структурі якого відчувається певний дисонанс: два перші рядки - образ героя, сповнений бодлерівської символіки, два наступних - образ Революції, що впливає над ліричним героєм у червоній заgravі.

Римування: чотирядкова строфа з перехресним римуванням,

Рими: чергування дактилічної і чоловічої рим,

Розмір: 4- стопний ямб з пірихєм,

Жанр: інтимна лірика.

Висновок

Недарма Вороного називають співцем краси. Краса була і джерелом його творчості, і найголовнішим образом. Поет її бачив усюди: у чарах природи рідного краю, у високому земному призначенні людини, у її благородних почуттях. «Високих дум святі скрижалі, всі наші радощі і жалі, всі ті боління, і надії, і чарівливі гарні мрії» — ці мотиви визначають суть, сенс лірики Вороного, девізом котрого завжди було «йти за віком і бути цілим чоловіком». На думку М. Вороного, саме поезія символізму найкраще може передати прагнення людини, її бажання краси, пошуки кохання, роздуми над сенсом життя.

Питання до матеріалу теми:

Питання за змістом поезії «Іванові Франкові»

1. Розкрийте суть риторичного запитання: «Як маю я його цуратись чи від ударів ухилятись?»

2. Яку відповідь дає герой на це запитання? Прокоментуйте рядки «О ні!... Мене чекають кари, страти».

3. Яких митців бачить поряд себе автор? Як їх характеризує? Який художній прийом використовує?

Питання за змістом поезії «Блакитна Панна»

4. Які засоби використовує автор для створення образу весни? Визначте вид лірики.

5. Поясніть значення слів: осанна, арабески, фрески, гротески, блавати.

6. Доведіть, що твір неоромантичний.

Питання за змістом поезії «Інфанта»

7. Якою постає природа на початку вірша?

8. Яких відтінків вона набуває з появою героїні?

9. Опишіть стан душі ліричного героя під час зустрічі з незнайомкою.

Відповіді надсилати викладачу ЖАДК НТУ Липко Т.В. на електронну адресу:

smart0206@ukr.net